

LITERATUURBULLETIN

RELATIES EN SEKSUALITEIT, 1995, NR. 4

Inhoud

Recensies

Mels van Driel

Janssen, E. (1995). Provoking penile responses. Activation and inhibition of male genital response/315

Erick Janssen

Van Driel, M. (1994). Onvermogen de heren/316

Greta Bolle

Schillemans, L. (1994). Geschonden grenzen. Omgaan met de gevolgen van incest met behulp van het grenzenmodel/317

Koos Slob

Oudshoorn, N. (1994). Beyond the natural body. An archeology of sex hormones/318

Ad Deenen

Kupers, T.A. (1993). Revisioning men's lives. Gender, intimacy, and power/319

Mariëtte Moors-Mommers

Gianotten, E. (1994). Zij vrijden nog lang en gelukkig. Over mooie sprookjes en het echte leven van mannen en vrouwen/320

Greta Bolle

Slob, A.K., Vink, C.W., Moors, J.P.C. en Everaerd, W. (Red.) (1995; 3e herziene druk). Seksuologie voor de arts/321

Overzicht Seksuologische Tijdschriften/322

Recensies

Janssen, E. (1995). **Provoking penile responses. Activation and inhibition of male genital response.** Thesis Universiteit Amsterdam, Amsterdam, 137 pag.

In dit proefschrift wordt verslag gedaan van fundamenteel onderzoek naar de rol van cognitieve processen bij het ontstaan en bij het uitblijven van erecties. Dat gebeurt op grondige, ook voor een niet-psycholoog, begrijpelijke wijze. Uitgangspunt was dat bij een erectie zowel onbewust 'reflexmatige' als bewust 'cognitieve' processen een rol spelen. De onwillekeurige 'psychogene' erectie zetelt in de hersenen en reageert op bijvoorbeeld visuele impulsen of erotische fantasieën. Daarmee kwamen de onderzoekers op hun eerstgestelde doel, namelijk het ontwikkelen van een adequate psychofysiologische procedure voor het meten van een erectie. Het werd de 'Waking Erectile Assessment' oftewel WEA. In de hoofdstukken 3 en 4 wordt er uitvoerig op ingegaan. Eerst werd bij mannen met normale erecties bepaald welk instrument het meest geschikt zou zijn om omtrekveranderingen van de penis te meten, een kwikrekstrookje of een electromechanisch rekstrookje. In tegenstelling tot een kwikrekstrook omsluit het electromechanische de penis niet helemaal. Voor het meten van kleine en middelgrote responsen bleek de electromechanische manier gevoeliger dan de kwikmethode.

In hoofdstuk 4 wordt uitgelegd wat de WEA-procedure behelst en hoe na onderzoek bij 100 mannen met een erectieprobleem en 50 mannen zonder erectieprobleem de validatie tot stand kwam. De mannen kregen 6 erotische filmfragmenten te zien, bij 3 ervan werd tegelijkertijd de penis vibrotactiel gestimuleerd. Er vonden metingen plaats waarbij tegelijkertijd hoofdrekensommen moesten worden opgelost, of met een schuifapparaatje moest worden aangegeven hoe de proefpersoon zelf zijn erectie inschatte. Tevens werd getest met vibrotactiele stimulatie sec. Niet geheel onverwacht bleek de combinatie van film met vibratie de sterkste genitale respons uit te lokken, vooral als er tegelijkertijd gerekend of geschoven moest worden.

ting van haar proefschrift om mijn opvattingen te verduidelijken.

"Wat ik in dit proefschrift betoog is dat wetenschap een gestructureerde werkorganisatie is. De vrijheid van wetenschappers om hun eigen doelen te realiseren wordt in belangrijke mate bepaald door hun positie in de sociale netwerken waarin zij participeren en de institutionele factoren die daaraan ten grondslag liggen" (p. 222). "Deze conclusie heeft belangrijke consequenties voor feministische strategieën om wetenschappen te veranderen. Als zowel mannelijke als vrouwelijke wetenschappers in hun handelen gebonden zijn aan de structuren van het wetenschappelijk bedrijf dan lijkt het niet aannemelijk dat vrouwelijke wetenschappers erin slagen andere kennis te produceren dan mannen". (p. 223). "Ik concludeer dan ook dat een conceptualisering van de relaties tussen sekse en wetenschap recht moet doen aan de materialen van sekse en wetenschap. Ik pleit ervoor om in vrouwenstudies onderzoek meer ruimte te creëren voor deze materiële aspecten. Om niet a priori uit te gaan van de traditionele domeinverdeling tussen de biologische en de sociale wetenschappen - alleen betawetenschappen gaan over de materiële basis van vrouwelijkheid - lijkt het me zinvol de focus van vrouwenstudies onderzoek in alle disciplines te richten op handelingspraktijken en materiële en institutionele settingen". (p. 224). Zij eindigt haar proefschrift als volgt: "Mijn conclusie is dat wetenschap niet alleen culturele opvattingen reproduceert maar zelf een belangrijke rol speelt in de productie van nieuwe betekenissen en praktijken met betrekking tot sekse. Een conceptualisering van de relatie tussen sekse en wetenschap dient dan ook rekening te houden met deze productieve kant van wetenschap. Wetenschap is een instituut dat betekenissen en praktijken produceert die culturele opvattingen over sekse kunnen tegenspreken en veranderen. De vraag of we dit positief of negatief moeten waarderen laat ik open voor verder onderzoek." (p. 225).

Deze citaten maken hopelijk duidelijk waar Nelly Oudshoorn staat wanneer het gaat over "vrouwenstudies". In haar nieuwe boek is ze mijns inziens daarvan nog niet afgeweken, zoals moge blijken uit de volgende zinsnede. "The biomedical sciences have a material authority that is manifest in the form of diagnostic tools, screening tests, drugs and other regulatory devices. This is a social reality with which millions of people who experience sickness are confronted in their daily lives, a reality that should not be neglected in feminist studies of science. I therefore chose to focus particularly on the materiality of discourse-building, which lead us to the down-to-earth activities of scientists, such as collecting urine and ovaries, as well as the poetically unpromising testing practices at the laboratory bench and in the clinic." (p. 13).

Nelly Oudshoorn schrijft meeslepend. Als een ware wetenschapper-historica neemt ze je mee door de 20-er en 30-er jaren van deze eeuw in de fascinerende wereld van de geslachtshormonen. De hoofdstukken zijn achtereenvolgens "The birth of sex hormones", "The meaning of sex hormones", "The measuring of sex hormones", "The making of sex hormones". De laatste 2 hoofdstukken, nieuw ten opzichte van haar proefschrift, zijn "The transformation of sex hormones into the pill" en "The power of structures that already exist". Met name het hoofdstuk over de ontwikkeling en het uittesten van de orale anti-conceptie pil leest als een detective, een fascinerend stukje moderne wetenschappelijke medische geschiedenis.

Voor een ieder die geïnteresseerd is in endocrinologie, de leer der hormonen en dan met name de geslachtshormonen, wil ik dit boek van harte aanbevelen. Oudshoorn's enthousiasme over haar spoorwerk moge blijken uit de volgende zin uit haar laatste hoofdstuk, een epiloog: "Sex hormones shaped our understanding of sex and the body, they changed the medical treatment of our bodies, they constituted a new specialty in the biomedical sciences, they thoroughly changed the cultural and material authority of the laboratory and the clinic, and last but not least, sex hormones redefined the relationship of women and reproduction" (p. 150).

Koos Slob, medisch fysioloog

Literatuur

Oudshoorn, N. (1991). *The making of the hormonal body. A contextual history of the study of sex hormones 1923-1940.* Academisch proefschrift, Universiteit van Amsterdam.

Kupers, T.A. (1993). *Revisioning men's lives. Gender, intimacy, and power.* The Guilford Press. New York, 200 pag., ± f 45,-.

Kupers was in zijn jeugd bepaald geen dominerende macho. Binnen de groep jongens waar hij mee omging moest hij zijn best doen om niet als verliezer, meisje of homoseksueel te worden bestempeld. Reeds vroeg leerden de jongens om hun onderlinge relaties en hun relaties met meisjes in een hiërarchisch perspectief te definiëren, waarin het wel of niet hebben van macht een bepaalde determinant was. Kupers heeft, in navolging van een stroming binnen de vrouwenbeweging, geprobeerd zijn persoonlijke ervaringen politiek te maken. Binnen mannenpraatgroepen en gedurende zijn werk als psycholoog heeft

hij met veel mannen over hun problemen kunnen praten. Kupers ziet deze problemen, bijvoorbeeld met collega's en met intimiteit en seksualiteit binnen een relatie als een consequentie van de hiërarchische benadering van persoonlijke contacten die veel mannen kiezen. Om deze problemen op te lossen is niet alleen persoonlijke steun en veelal een psychologische interventie gewenst, maar is bovendien een maatschappelijke herwaardering van mannelijkheid noodzakelijk.

Kupers schetst zijn visie op mannen als volgt. Mannen willen zich productief, succesvol, geliefd, viriel en levendig voelen. Het enige probleem is dat mannen dit proberen door macht over anderen te krijgen. Doordat vrouwen in de moderne samenleving een andere rol van hun mannen zijn gaan eisen, zijn verschillende mannen zich gaan toewijden aan de zorg voor vrouw en kinderen. Veel mannen weten zich echter geen raad met hun nieuwe positie, die strijdig is met het ideale manbeeld dat zij zich vroeger hebben eigen gemaakt. Bovendien kunnen mannen onbewuste agressieve gevoelens voor hun moeder op hun huidige partner afreageren, waarna zij zich wederom schuldig voelen. Kupers bijdrage aan het debat over gewenste veranderingen in het traditionele manbeeld bestaat uit elf betrekkelijk los van elkaar staande hoofdstukken.

De eerste hoofdstukken zijn al eerder (in 1990 en 1991) gepubliceerd en laten zich lezen als een kijkje in de therapeutische keuken van de psycholoog die te maken krijgt met de problemen van de 'moderne' man. De meeste hoofdstukken zijn rond één thema opgebouwd. Deze thema's zijn: homofobie, mannen in relaties, pornografie, vaders en zonen, mannen in therapie, vrienden en de mannenbeweging. In elk hoofdstuk wordt aan de hand van zijn ervaringen met cliënten niet alleen de onderliggende problematiek uiteengezet, maar ook de (al of niet positieve) uitwerkingen van zijn suggesties op het leven van de cliënten geschetst. De schrijfstijl en de problematiek maken het boek tot een boeiend geheel en een bruikbaar discussiestuk voor mannenpraatgroepen. Toch is het boek door de gekozen persoonlijke benadering nauwelijks in staat bij te dragen aan de wetenschappelijke discussie. Het boek mist veelal de aansluiting bij meer recente theorieën en het is nauwelijks conceptueel en theoretisch uitgewerkt. Zo worstelt Kupers met het begrip homofobie. Zijn suggestie is dat homofobie (bij heteroseksuele mannen) kan worden herleid tot een geïnternaliseerde angst om zelf niet mannelijk te zijn of niet mannelijk over te komen. Homofobe gevoelens zijn vooral een probleem omdat zij de mogelijkheid blokkeren om met andere mannen intimiteit te delen. Terwijl het hoofdstuk over relaties veelbelovend begint (... I believe that the terms of a relationship are always changing, and that only by resolving the tensions that continually creep into the relationship can a couple keep their love alive, p. 57) verzandt het verhaal snel in een op de psychoanalyse gebaseerde spiegeling van de huidige relaties aan de relaties die men met één van de ouders had. De hier behandelde onderwerpen van macht, geweld en verlichtingen in relaties leggen daarentegen wel een interessant gegeven bloot. De depressies die vrouwen veelal kregen door de ondergewaardeerde positie die zij in hun relatie innamen, blijken nu ook bij mannen voor te komen. Oude normen over hoe mannen zich dienen te gedragen blijken het de softies moeilijk te maken.

Het boek kent meer interessante wendingen zoals in het hoofdstuk over pornografie. Kupers merkt op dat veel mannen ervoor kiezen om niet vreemd te gaan, maar toch een uitlaatklep zoeken voor hun verlangen om seksueel aantrekkelijk gevonden te worden. Een pornoblad wil altijd en heeft geen hoofdpijn. Het idee dat pornografie gebruikt kan worden om een (geweldloze) emotionele afstand tot een partner te creëren is zeker interessant. In het op één na laatste hoofdstuk probeert Kupers een theoretische onderbouwing te geven voor zijn ideeën. Deze poging is volgens mij om verschillende redenen weinig geslaagd te noemen. Enerzijds sluit hij te weinig aan bij recente theorieën en empirisch onderbouwde feiten, en laat hij zich anderzijds te veel leiden door oude psychoanalytische ideeën en het streven om politiek correct te zijn. Dit hoofdstuk mist de kwaliteit en de overtuigingskracht om de mannenbeweging te inspireren met een nieuw paradigma. Het boek als geheel is echter zeker de moeite waard om als inspiratiebron te gebruiken.

Ad Deenen, socioloog

Gianotten, E. (1994). *Zij vrijden nog lang en gelukkig. Over mooie sprookjes en het echte leven van mannen en vrouwen*. Kosmos-Z&K-Uitgevers, Utrecht, 125 pag., f 19,90.

Zoals ook in haar vorige publikaties weet Erna Gianotten op de haar zo eigen wijze het lief en leed van mannen en vrouwen te beschrijven. Haar verhaaltjes over 'Sprookjes en mythen over seks', 'Doet-ie het of doet-ie het niet', 'Ook in de lente kan het libidooien', 'De modelgeliefde', 'Het groene monster van jaloezie', 'Rellen en rituelen', 'Winterblues', 'Verboden vruchten', 'Ordinair', 'Muggezifters en dwarsliggers', 'Overspelende vrouwen', 'Wraakzuchtige vrouwen', 'De hulpverlener als foute minnaar' en 'Losse slippers' zijn allen heel herkenbaar. De oplossingen, die ze soms aandraagt voor bepaalde problemen, zal menigeen doen glimlachen.

Mariëtte Moors-Mommers, medisch publiciste

Journal of Sex & Marital Therapy, 1995, 21, (2)

Sexual functioning and attitudes of eating-disordered women: a follow-up study <i>C.D. Morgan, M.W. Wiederman and T.L. Pryor</i>	67
The scaling of premarital sexual permissiveness revisited: test results of Reiss's new short form version <i>I.M. Schwartz and I.L. Reiss</i>	78
Prescribed masturbation in sex therapy: a critique <i>C. Christensen</i>	87
The impact of extramarital relationships on the continuation of marriages <i>I.W. Charny and S. Parnass</i>	100
The sexoanalytical treatment of ego-dystonic homosexuality <i>C. Crépault</i>	116
HIV-positive people, HIV-negative partners <i>L. Harmon and M. Volker</i>	127

Journal of Sex & Marital Therapy, 1995, 21, (3)

Editorial comment <i>R. Taylor Segraves</i>	146
Sexual satisfaction among Korean-American couples in the Midwestern United States <i>J.Ah Song, M.B. Bergen and W.R. Schumm</i>	147
Low sexual desire in women: the effects of marital therapy <i>D.C. MacPhee, S.M. Johnson and M.M.C. van der Veer</i>	159
On love <i>S.B. Levine</i>	183
Antidepressant-induced orgasm disorder <i>R.T. Segraves</i>	192
Dating relationships and infidelity: attitudes and behaviors <i>V.J. Sheppard, E.S. Nelson and V. Andreoli-Mathie</i>	202
Factors predicting high-risk sexual behavior in heterosexual college females <i>A. Raj and R.H. Pollack</i>	213

Journal of Sex Research, 1995, 32, (2)

Black heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men in the United States <i>G.M. Herek and J.P. Capitanio</i>	95
Improving estimates of prevalence rates of sensitive behaviors: the randomized lists technique and consideration of self-reported honesty <i>R.S. Zimmerman and L.M. Langer</i>	107
Predictors of university men's numbers of sexual partners <i>A.F. Bogaert and W.A. Fisher</i>	119
Academic sexual intimacy violations: ethicality and occurrence reports from undergraduates <i>L.J. Skinner, M.K. Giles, S.E. Griffith, M.E. Sonntagg, K.K. Berry and R. Beck</i>	131
Rape causal attitudes among adolescents <i>G. Cowan and R.R. Campbell</i>	145
Genital perceptions and sexual activity in a college population <i>R.K. Reinholtz and C.I. Muehlenhard</i>	155

Sex Roles, 1995, 32, (5-6)

Parents' gender-based attitudes toward marital roles and child rearing - development and validation of new measures <i>L.W. Hoffman and D.D. Kloska</i>	273
Perception of sexual intent - the role of gender, alcohol consumption, and rape supportive attitudes <i>A. Abbey and R.J. Hamish</i>	297

